

sníženého o dávky připadající na znárodněný majetek.

Výnos dávky z majetkového přírůstku a dávky z majetku jest určen výhradně k nápravě měny a plyne do fondu, který bude zřízen v souvislosti s řešením měnově-finančních otázek (likvidační fond měnový).

Literatura:

Engliš: Soustava národního hospodářství I. a II. svazek, Kadlec: Přebytek kupní síly a jeho odstranění, Fux: Zákon ze dne 8. 4. 1920 č. 390 Sb. o dávkě z majetku a z přírůstku na majetku, Semerád - Svoboda - Církli - Lang - Čadík: Dávka z majetkového přírůstku, dávka z majetku a daňová amnestie.

Ladislav Vašíček.

Zločiny politické.

(Lidové soudy).

I. Doplnkem k heslu „Politické delikty“ obsaženému ve svazku III. třeba dodat některé změny v posuzování těchto deliktů, k nimž zatím došlo. Jde v první řadě o t. zv. válečné zločiny, jež možno zařaditi mezi delikty politické v širším smyslu, třebaže byly v mnohém směru posuzovány jako delikty obecné (tak co do trestů a následků odsouzení, co do vydávání zločinců i příslušnosti soudní). Máme tu na mysli válečné delikty ve smyslu širším, t. j. netoliko porušení zákonů a zvyků válečných, ale vůbec delikty vyvolané zvláštními politickými poměry podmíněnými válkou a spáchané za války.

Podle moskevské deklarace z 30. října 1943, podepsané zahraničními ministry Velké Britannie, Spojených států severo-amerických a Sovětského svazu, měli býti Němci odpovědní za t. zv. válečné zločiny odevzdání k potrestání těm zemím, kde se provinili, a to podle zákonů té které země, bez újmy možnosti potrestati jinou cestou podle rozhodnutí spojeneckých vlád velké zločince, jichž činy nejsou zeměpisně lokalizovány (have no particular geographical location).

Případlo tedy potrestání válečných zločinců jednotlivým státům podle domácího zákonodárství, pokud nebylo užito způsobu jiného, jak se stalo při posuzování velkých válečných vinníků Mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku. Tento soud byl zřízen dohodou Velké Britannie, Spojených států, Sovětského svazu a Francie, uzavřenou v Londýně 8. srpna 1945; organizace soudu byla upravena Chartou, jež

byla k dohodě připojena. K dohodě přistoupilo 18 států, mezi nimi Československo. Podle Charty měl soud pravomoc soudit a trestat osoby, které jednajíce v zájmu států evropské Osy buď jako jedinci nebo jako členové organizací se dopustily zločinů proti míru, válečných zločinů (t. j. porušení zákonů a zvyků válečných), zločinů proti lidskosti.

Jednotlivé státy vydaly pak pro potrestání válečných zločinců normy vlastní. Podati přehled zásad, jimiž se tyto státy řídily a ocenili výsledky, jichž dosáhly, je dnes patrně ještě předčasné, poněvadž příslušné právní prameny a literatura jsou jen zčásti dostupné. Tolik je jisto, že zpravidla nestačily dosavadní právní normy a že byla proto vydávána opatření se zpětnou účinností, která při nejmenším měnila trestní sankce a podávala jakousi legální interpretaci a specifikaci dosavadních norem o trestání podpory poskytované nepříteli. Rozhodováním bývaly pověřovány zvláštní soudy. Ponechávajíce zevrubnější pojednání o jednotlivých způsobech řešení těchto otázek době pozdější, omezujeme se na právní normy vydané v Československu, kde tyto otázky upravil pro zemi Českou a Moravskoslezskou zejména t. zv. retribuční dekret z 19. VI. 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, jenž byl změněn zákony z 24. ledna 1946, č. 22 Sb. a z 18. prosince 1946, č. 245 Sb., pro Slovensko pak nařízení Slovenské národní rady ze dne 15. V. 1945 č. 33 Sb. n. SNR podle nař. č. 85/45 a 57/46 Sb. n. SNR.

Podstatný rozdíl mezi oběma úpravami je ten, že kdežto retribuční dekret z velké části jen zvyšuje tresty na činy trestné již podle dřívějšího práva, vytváří úprava slovenská převážně nové skutkové podstaty.

II. Retribuční dekret rozlišuje čtyry skupiny trestných činů:

1. zločiny proti státu,
2. zločiny proti osobám,
3. zločiny proti majetku,
4. udavačství.

Dekret zahrnuje jen trestné činy spáchané v době zvýšeného ohrožení republiky, t. j. od 21. května 1938 do 31. prosince 1946 (§ 18 dekr. a vl. nař. č. 217/46). Časovým rozpětím přesahují tedy tato ustanovení období uvedené v § 6 č. 1 zák. na ochranu republiky (kdo za války opatřuje nepříteli nějaký prospěch nebo způsobí škodu

branné moci nebo vojenským podnikům republiky nebo jejího spojence).

Zločiny proti osobám, majetku i udavačství se posuzují podle retribučního dekretu zpravidla jen, byly-li spáchány ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců nebo republiky nepřátelského hnutí.

Ad 1. Mezi zločiny proti státu jsou uvedeny:

a) zločiny podle zákona na ochranu republiky č. 50/23 Sb., a to zločin úkladů o republiku (§ 1), trestný podle retr. dekr. smrtí, dále zločin přípravy úkladů (§ 2 zák. č. 50/23) a ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3 zák. č. 50/23), prorady (§ 4 č. 1), zrahy státního tajemství (§ 5 č. 1), vojenské zrahy (§ 6 č. 1, 2 a 3) a násilí proti ústavním činitelům (§ 10 č. 1), trestné smrtí jen za okolností zvláště přitěžujících, jinak těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí; (§ 1 retr. dekr.);

b) ostatní skutkové podstaty jsou nově formulovány, třeba byly i dříve trestné podle jiných ustanovení:

aa) zločin členství v SS, FS (Freiwillige Schutzstaffeln) nebo jiných organisacích podobné povahy (§ 2 retr. dekr.);

bb) zločin propagace nebo podpory*) fašistického nebo nacistického hnutí; dále schvalování nebo obhajoba nepřátelské vlády na území republiky nebo jednotlivých nezákonných činů okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, pokud bylo provedeno tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem nebo na veřejném shromáždění; důvodem přísnější trestní sazby, stupňované až k trestu smrti, tu je, byl-li čin spáchán v úmyslu rozvrátiti mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže (§ 3, odst. 1, retr. dekr.);

cc) zločin činnosti nebo velitelství v organisacích fašistických jako NSDAP, SdP, Vlajka a jiných podobné povahy (§ 3, odst. 2, retr. dekr.); nemusí to býti činovník rozhodující (pokladník Hitlerovy mládeže; 60 n. s. II);

dd) zločin rozvracení hnutí směřujícího k osvobození republiky Československé

*) Též činnost sledující odstranění všech památek, připomínek a odkazů na poměry předmnichovské a na svobodu národa, zejména i na presidenta Osvoboditele (50 n. s. II); stačí činnost objektivně k propagaci způsobit, nemusí býti zvlášť soustavná (73 n. s. II); činnost nemusí být veřejná ani velmi intenzivní ani úspěšná; pachatel musí jednat úmyslně s vědomím, že propaguje nebo podporuje nacistické hnutí (111 n. s. II).

v její předmnichovské ústavě a jednotnosti, anebo jiného vědomého poškozování zájmů republiky Československé, zejména ohrožování bezpečnosti občanů, pracujících pro osvobození republiky doma, předsevzaté v zahraničí (§ 4, retr. dekr.); pachatelem tu může býti jen československý občan (srov. však § 12).

Skutkové podstaty uvedené ad aa—cc mají subsidiární povahu v poměru k činům přísněji trestným.

Ad 2. Mezi zločiny proti osobám náleží — pokud byly spáchány v době zvýšeného ohrožení republiky, ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců nebo republiky nepřátelského hnutí —

a) zločiny trestné podle tr. z. z r. 1852, a to zločin veřejného násilí loupeží lidí (§ 90), veřejného násilí nakládáním s člověkem jako s otrokem (§ 95), zločiny vraždy (§§ 134—137), zabití (§ 140—141) a těžkého poškození na těle podle § 156 tr. z., jež jsou vesměs trestné smrtí; dále zločiny veřejného násilí neoprávněným omezováním osobní svobody člověka (§ 93), veřejného násilí vydíráním (§ 98), nebezpečným vyhrožováním (§ 99) a těžkého poškození na těle podle §§ 152 a 155 tr. z. (§ 5 retr. dekr.);

b) nové skutkové podstaty, a to:

aa) zločin spáchaný tím, že pachatel nařídil nucenou nebo povinnou práci anebo spolupůsobil při vydání a výkonu takového nařízení; důvodem přísnější sazby tu je, byl-li takovým nařízením obyvatel republiky donucen pracovati v cizině, nebo za okolností, nebo na místech jeho života nebo zdraví nebezpečných (§ 6 retr. dekr.);

bb) zločin podle § 7, odst. 1, retr. z., jestliže pachatel sám nebo v součinnosti s jinými zavinil*) ztrátu svobody obyvatele republiky; důvodem přísnější sazby je tu, způsobil-li vinník takto ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky (za zvláště přitěžujících okolností trest smrti, § 7, odst. 1, retr. dekr.); byl-li takový výsledek způsoben udáním, platí § 11 (110 n. s. II).

cc) zločin způsobení těžkého poškození obyvatele republiky bez těžkých následků uvedených v § 156 tr. z. (byl-li takto postižen větší počet osob, může soud uložit trest smrti; § 7, odst. 2, retr. dekr.);

dd) zločin způsobení smrti obyvatele republiky, těžkého ublížení na těle s následky označenými v § 156 tr. z. nebo jeho deportace, stalo-li se tak soudním usnese-

*) Žádá se alespoň dolus eventualis (138 n. s. II).

ním, rozsudkem, nařízením nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, výkonem rozsudku, nařízení nebo správního rozhodnutí, nebo jinak; zločin ten se trestá smrtí (§ 7 retr. dekr.);

ad 3. Jako zločiny proti majetku se uvádějí, byly-li spáchány v době zvýšeného ohrožení republiky a — s výjimkou posledního případu — byly-li spáchány ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců nebo republiky nepřátelského hnutí,

a) zločiny podle tr. z. z r. 1852, a to zločin veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§ 85) s následky podle § 86, odst. 2, zhářství (§ 166, 167, písm. a), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle § 195, trestné smrtí; dále zločiny veřejného násilí násilným vpadnutím do cizího nemovitého statku (§ 83), veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§§ 85, 86, odst. 1), zhářství [§ 166 § 167, písm. b) až g)], krádeže (§§ 171—180), zpronevěry (§§ 181 až 183), podílnictví na krádeži nebo zpronevěře (§§ 185 a 186), loupeže (§§ 190—194), podílnictví na loupeži (§ 196), podvodu (§§ 197—201, 203); § 8 retr. dekr.;

b) nově formulované skutkové podstaty, a to:

aa) zločin podle § 9 retr. dekr., způsobil-li pachatel sám nebo v součinnosti s jiným, a to soudním usnesením, rozsudkem, nařízením nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, nebo výkonem rozsudku nařízení nebo správního rozhodnutí, že Československému státu nebo právníké či fyzické osobě bylo proti zákonu republiky odňato jich jmění zcela nebo zčásti;

bb) zločin podle § 10 retr. dekr., zneužil-li pachatel tísně, způsobené národní, politickou či rasovou persekucí, aby se obohatil na úkor státu, právníké či fyzické osoby; trestnost není tu výslovně podmíněna jednáním ve službách nebo v zájmu nepřítelů.

Skutkové podstaty uvedené ad aa), bb) jsou subsidiární v poměru k činům přísněji trestným.

Ad 4. Zločinu udavačství se dopouští, kdo v době zvýšeného ohrožení republiky, ve službách nebo v zájmu nepřítelů, nebo využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného*) pro nějakou skutečnou nebo

vymyšlenou činnost udal (též sdělením na dotaz vyšetřujícího četníka; 70 n. s. II); důvodem vyšší sazby je, zavinil-li udavač svým udáním ztrátu svobody československého občana, dále mělo-li udání za přímý nebo nepřímý následek ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví; trestem smrti se trestá udavačství, mělo-li za následek něčí smrt (§ 11, retr. dekr.).

Nadržování zločinům trestným podle retr. dekr. je trestné podle § 20. U zločinů proti státu je trestné i nadržování ukrýváním osob blízkých (§ 39, č. 4, zák. č. 50/23 Sb.).

O činech trestných podle retr. dekr. platí obecná ustanovení trestního zákona (134 n. s. II). Odchytky jsou tyto:

1. Podle těchto ustanovení bude potrestán i cizinec, jenž se dopustil zločinů podle § 1 dekr. (podle zák. na ochranu republiky), dále zločinů uvedených v §§ 4 až 9 retr. dekr. (proti osobám a majetku, ad 2, 3 shora) v cizině, dopustil-li se jich na československém státním občanu nebo na československém veřejném nebo soukromém majetku (§ 12 retr. dekr.). Tím je přijata pro tyto trestné činy zásada ochrany. Není přirozeně dotčena zásada univerzality ve smyslu § 39, 40 tr. z., takže za podmínek tam uvedených se posuzují podle našeho práva i jiné trestné činy spáchané cizincem v cizině.

2. O t. zv. důvodech vyloučené bezprávnosti a trestnosti platí tyto odchytky:

a) Jednání trestné podle těchto ustanovení není ospravedlněno tím, že je nařizovaly nebo dovolovaly předpisy jiného práva než československého, nebo orgány, zřízené jinou státní mocí než československou, aniž je omlučeno tím, že pachatel takové neplatné předpisy za ospravedlněné považoval (§ 13, odst. 1, retr. dekr.). Zásada vyslovená v první části tohoto ustanovení zdá se samozřejmá, ale její výslovné uvedení není přece zbytečné, poněvadž z toho plyne, že jednání takové není sice právné, může však býti beztrestné za podmínek stavu nouze (srov. v. odst. 4 a c.), jež arci třeba posuzovati opatrně a s náležitým zřetelem k velkému významu statků poškozených činy trestnými podle retr. dekr.; druhá část citovaného ustanovení mohla by se jeviti jako odchytka od zásady, že právní omyl pachatele omlouvá, týká-li se jiných norem nežli norem trestního zákona, pokud je možno normy, které pachatel pokládal za „ospravedlněné“, pokládati podle

*) Postačí, jestliže se pachatel s uláním pro hospodářský delikt obrátil na německou kriminální policii (85 n. s. II).

československého práva vůbec za normy právní. Za součást československého práva sluší pokládati i normy mezinárodního práva závazné pro Československo. Proto je pro řešení těchto otázek významné rozhodnutí, jak posuzovati činy okupantů podle mezinárodního práva.

b) Jest jen důsledkem zásady uvedené ad a), jestliže pachatele neospravedlňuje, že konal svoji služební povinnost (jež podle československého práva vůbec nebyla povinností), což však dekret omezuje na případy, jestliže jednal s obzvláštní horlivostí, překročuje tak ve značné míře normální rámec svých „povinností“, nebo byl-li činný v úmyslu napomáhati válečnému úsilí Němců (jejich spojenců), poškodit či mařit válečné úsilí Československa (jeho spojenců), nebo jednal-li z jiné zřejmě zavržitelné pohnutky (§ 13, odst. 2, retr. dekr.).

c) Neodolatelné donucení rozkazem představeného nezprošťuje viny nikoho, kdo se dobrovolně stal členem organizací, jejichž členství ukládalo vykonat každý, i zločinný rozkaz (§ 13, odst. 3, retr. dekr.). Také z tohoto ustanovení plyne nad vši pochybnost a contrario, že jinak nejsou obecné zásady o neodolatelném donucení (včetně stavu nouze) dotčeny.

Zločiny trestné podle tohoto zákona (deketu) se nepromlčují (§ 17).

Odsoudí-li soud pro některý zločin uvedený v tomto zákoně (deketu), nemůže uložit místo trestu žaláře trest státního vězení (§ 19); uloží-li trest na svobodě, vysloví, že odsouzený odpyká část tohoto trestu nebo trest celý ve zvláštních nucených pracovních oddílech (§ 14, lit. b). Tyto oddíly byly zřízeny dekretem presidenta republiky ze dne 27. října 1945 č. 126 Sb. ve věznicích krajských soudů a v trestních ústavách. Ministr spravedlnosti může zřídit pro takové oddíly též zvláštní tábory a stanoviti jejich organizaci. Vyslovil-li soud, že odsouzený má odpykati v oddílech jen část trestu na svobodě, vykoná se nejprve tato část. Oddílů bude použito zejména k provádění prací nutných k obnově hospodářského života nebo k jiným pracím, konaným ve veřejném zájmu, na př. k odstraňování válečného materiálu a trosek, k opravě a stavbě veřejných budov a jiných veřejných zařízení, zvláště dopravních, k pracím v zemědělství a lesnictví, k regulaci řek a pod.; není-li takových prací, může jich býti použito k jiným vhodným účelům. Nesmí se tak však státi tam, kde by tím byly ohroženy mzdové nebo hospodářské

poměry pracujících vrstev. Trestanci nemají nároku na odměnu za práci v oddílech. Úplata sjednaná za jejich práci připadá státu. Při určení výše této úplaty je třeba dbáti toho, aby mzdy dělnictva nebyly podbízeny.

Odsoudí-li soud pro některý zločin podle retr. dekr. a neupustí-li od trestu, vysloví zároveň

a) že odsouzený pozbývá na určitou dobu nebo navždy občanské cti,

b) že celé jeho jmění nebo část jeho jmění propadá ve prospěch státu (§ 14).

Pozbytí občanské cti znamená (§ 15):

1. trvalou ztrátu vyznamenání, řádů a čestných odznaků, veřejných služeb, hodností a funkcí, akademických hodností, jakož i ztrátu odpočivných a zaopatřovacích požitků, platů z milosti a všelikých jiných platů z peněz veřejných;

2. u poddůstojníků degradaci a u důstojníků kasaci;

3. ztrátu způsobilosti k nabytí, výkonu a opětovnému nabytí práv, uvedených pod číslem 1 a 2 a práv ztracenými hodnotami podmíněných;

4. ztrátu práva voliti a volen nebo povolán býti k veřejné funkci, nebo hlasovati ve věcech veřejných;

5. ztrátu způsobilosti zastávati funkce ve sdruženích (společích nebo jiných útvarch podobných);

6. ztrátu způsobilosti býti vlastníkem, vydavatelem nebo redaktorem, nebo jakkoliv spolupůsobiti při vydávání, redakci periodického tiskopisu, jakož i nakládati, vydávati a uveřejňovati tiskopisy neperiodické;

7. ztrátu způsobilosti konati veřejné přednášky nebo projevy;

8. ztrátu způsobilosti k práci ve výchovných nebo uměleckých institucích nebo podnikcích;

9. ztrátu způsobilosti býti zaměstnavatelem nebo spoluzaměstnavatelem;

10. ztrátu způsobilosti provozovati svobodné zaměstnání;

11. ztrátu způsobilosti býti členem představenstva (správní rady) společností a společenstev;

12. ztrátu způsobilosti býti vedoucím úředníkem v podniku soukromém.

Přestoupení těchto zákazů trestají řádné soudy jako přestupek vězením od jednoho týdne do tří měsíců.

Soud nemá právo snížit trest na svobodě pod dolní hranici sazby ani zaměnit jeho způsob za mírnější podle obecných

ustanovení. Neplatí ani ustanovení zákona č. 91/34 Sb. o ukládání trestu smrti a doživotních trestech, zůstávají však nedotčena ustanovení zákona č. 48/31 Sb. o trestním soudnictví nad mládeží.*) Obecná ustanovení o zmírnění a přeměně trestu jsou nahrazena ustanoveními zvláštními: Soud může snížit trest i pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější, a v případech zvláštního zřetele hodných v odsuzujícím výroku upustiti od potrestání, je-li obecně známo nebo lze-li bez průtahů prokázati, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojenčům nebo jinému obecnému zájmu, nebo že se pozdější svou činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení nelze použiti, převyšuje-li škoda pachatelem zaviněná neúměrně obecný prospěch jím sledovaný (§ 16). Mimořádné lidové soudy a soud Národní mohly však takto zmírniti nebo zaměnit trest nebo upustiti od potrestání jen, vyslovila-li se pro takové rozhodnutí kvalifikovaná většina, t. j. u mimořádných soudů lidových čtyry hlasy a u soudu Národního pět hlasů (zák. č. 245/46 Sb.). Srov. též § 29, odst. 2, retr. dekr. a § 13, odst. 3, dekr. č. 17/45, o Národním soudu se změnami a doplňky podle zák. č. 245/46 Sb.

III. Pro rozhodování o těchto trestných činech byly zřízeny jednak retribučním dekretem mimořádné soudy lidové, jednak — dekretem presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 17 Sb. — Národní soud. Činnost těchto soudů však ustala dnem 4. května 1947. V trestním řízení, které bylo do této doby pro činy trestné podle retribučního dekretu již zahájeno u těchto soudů nebo ve kterém došlo pro tyto trestné činy trestní oznámení úřadu veřejné žaloby a nebylo pravoplatným rozhodnutím ve věci samé skončeno, pokračuje řádný soud podle předpisů o řízení před ním platných. Přitom užije hmotně právních ustanovení retribučního dekretu. Pokud by však o těchto činech náleželo souditi porotnímu soudu, koná se řízení před sborovým soudem první stolice podle předpisů o řízení před tímto soudem. Návrhy a obžaloby

*) Proto nelze při odsouzení pro trestný čin spáchaný ve věku mladistvém vysloviti vedlejší tresty podle retr. zák. (80 n. s. II).

podané u mimořádného lidového soudu nebo u Národního soudu pozbývají platnosti a veškeré úkony, které již byly vykonány těmito soudy, se pokládají za soudní úkony vyhledávací. O návrhu na obnovu trestního řízení rozhoduje sborový soud první stolice, v jehož sídle byl zřízen mimořádný lidový soud nebo Národní soud, který ve věci rozhodl (čl. III, § 2 zák. č. 245/46 Sb.).

Mimořádným lidovým soudům příslušelo souditi zločiny trestné podle retribučního dekretu

a) vždy, odpovídali-li za ně jako pachatelé, spolupachatelé, spoluvinníci, účastníci nebo nadřizovatelé ti, kdo byli v době zvýšeného ohrožení republiky členy organizací SS (Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei) nebo FS (Freiwillige Schutzstaffeln) nebo jiných organizací podobné povahy, nebo kdo v téže době byl činovníkem nebo velitelem v organizacích Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei (SdP) nebo Vlajka, nebo v jiných fašistických organizacích podobné povahy;

b) na návrh státního zástupce, odpovídají-li za tyto trestné činy osoby jiné.

Národní soud v Praze fungoval jednak jako soud trestní, jednak jako soud čestný. Jako soud trestní pro zločiny trestné podle retribučního dekretu, pokud se jich dopustili státní president t. zv. protektorátu, členové t. zv. protektorátních vlád, členové ústředního vedení Vlajky, členové Kuratoria pro výchovu mládeže, členové výboru a činovníci České ligy proti bolševismu, vedoucí činovníci Národní odborové ústředny zaměstnanců a Svazu zemědělství a lesnictví, novináři, kteří propagačně sloužili vládě vetřelců v denním tisku, nebo vůbec osoby, které byly vedoucím postavením v životě politickém, vysokým úřadem, vysokou funkcí velitelskou nebo význačným místem v životě hospodářském vázány být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem.

Mimořádné lidové soudy byly zřízeny v sídlech krajských soudů a vykonávaly svou pravomoc v pětičlenných senátech, složených z předsedy, jimž musil být soudce z povolání (občanský nebo vojenský soudce) a ze čtyř soudců z lidu. Přednosty mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání jmenoval president republiky k návrhu vlády ze seznamu osob, pořízených za tím účelem okresními národními výbory. Z jiných seznamů těmito výbory pořízených jmenovala vláda soudce

z lidu. Národní soud rozhodoval v sedmičlenných senátech; přednosta Národního soudu, jeho dva náměstkové, jakož i předsedové senátů musili býti soudcové z povolání. Jmenoval je prezident republiky k návrhu vlády. Přisedící senátů jmenovala vláda k návrhu ministra spravedlnosti ze seznamů, pořízených zemskými národními výbory. Měli jimi býti osvědčení vlastenci, zejména také osoby, které se zasloužily v zahraničním nebo domácím odboji, nebo které byly obětí nepřátelské persekuce či zrady.

Veřejný žalobce u Národního soudu (národní prokurátor) určoval, kdo z osob přikázaných Národnímu soudu má tímto soudem býti souzen a pro jaké trestné činy.

Pro řízení před mimořádnými soudy lidovými platily zásady řízení před soudy stannými v úpravě provedené v §§ 26—31 retr. dekretu, pro řízení před Národním soudem obecná ustanovení trestního řádu, pokud dekret č. 17/45 neustanovoval jinak.

V přípravném vyhledávání nebo v přípravném vyšetřování, které by předcházelo řízení před mimořádným lidovým soudem, měl veřejný žalobce práva a povinnosti státního zástupce (§ 26 retr. dekr.). Naproti tomu pro delikty přikázané Národnímu soudu se nekonalo vyšetřování. Vyhledávání mělo býti omezeno na skutečnosti zásadní důležitosti a prováděl je národní prokurátor, jenž podával po skončeném vyhledávání písemnou obžalobu; mělo-li se pak konati řízení před Národním soudem jako soudem čestným, poněvadž obvinění se nechovali po 21. květnu 1938 jak se slušelo na věrné a statečné občany československé, podával písemné obvinění; námítky se proti tomu nepřipouštěly. Také o vazbě rozhodoval národní prokurátor říde se předpisy §§ 175 a 180 tr. ř.

Hájení bylo před těmito soudy povinné, obhájci pak mohly býti nejen osoby zapsané do seznamu obhájců, ale vůbec ti, kdo dosáhli doktorátu práv nebo vykonali alespoň státní zkoušku judiciální.

Jestliže se obžalovaný nedostavil nebo nemohl dostaviti k hlavnímu přelíčení, mohl veřejný žalobce navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v jeho nepřítomnosti.

Hlavní přelíčení bylo ústní a veřejné. Zahajovalo se po vyvolání věci a zjištění generálií u mimořádných lidových soudů výkladem veřejného žalobce, které skutky jsou obžalovanému kladeny za vinu, u Národního soudu pak čtením obžalovacího

spisu (obvinění). Před mimořádným lidovým soudem mělo býti zpravidla celé trestní řízení konáno ve způsobu hlavního přelíčení, pokud možno bez přerušování, a musilo býti skončeno do tří dnů od okamžiku, kdy byl obžalovaný před něj postaven. Nena-vrhl-li veřejný žalobce pokračování v řízení před mimořádným lidovým soudem i po této lhůtě, postoupil mimořádný lidový soud věc příslušnému soudu řádnému (zák. č. 22/46 Sb.). Hlavní přelíčení před Národním soudem mělo býti zpravidla skončeno do 14 dnů od zahájení (zák. č. 245/46).

Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídil se obecnými předpisy trestního řádu. Protokoly o výsleších spoluvinníků a svědků a dobrá zdání znalců mohla se čísti vždy, považoval-li to předseda senátu za účelné, tedy i bez podmínek § 252 tr. ř.

Řízení se mělo omeziti na činy, pro které byl obžalovaný před soud pohnán. Zjištění spoluvinníků nemělo býti sice opomíjeno, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím neměl oddalovat. Po ukončení průvodního řízení zhodnotil veřejný žalobce jeho výsledky a podal konečný návrh. Poté udělil předseda slovo obžalovanému a jeho obhájci k obhajobě; odpověděl-li veřejný žalobce na její vývody, měli obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo. Poté se soud usnášel na rozsudku podle obecných ustanovení trestního řádu. Hlasovali nejprve soudcové z lidu, a to starší před mladšími. Rozsudek byl pak ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

O řízení se sepisoval zápis podle obecných předpisů, jež podpisovali všichni členové senátu a zapisovatel.

Proti rozsudku nebylo řádných opravných prostředků. Přípustná byla zmateční stížnost k zachování zákona i obnova řízení, o níž rozhodoval sborový soud první stolice, v jehož sídle byl zřízen mimořádný lidový soud, který ve věci rozhodl, pokud pak rozhodoval soud Národní, tento soud. Nové hlavní přelíčení konal arci mimořádný lidový soud nebo soud Národní (zák. č. 235/46). Žádost o milost kýmkoli podaná neměla odkladného účinku.

Byl-li obžalovaný rozsudkem mimořádného lidového soudu osvobozen, nevylučovalo se tím jeho stíhání před příslušným soudem řádným, případně před soudem státním podle zákona č. 68/1935 Sb., nebo před krajským soudem příslušným pro souzení vojenské zrady podle zákona č. 130/1936 Sb. a vl. nař. č. 238/1937 Sb. Tento soud měl posouditi věc znova řízením řád-

ným. Návrh na takový postup musil být podán nejpozději do tří měsíců ode dne osvobozujícího rozsudku. Mělo-li se v těchto nebo jiných případech o trestných činech podle retribučního dekretu konati řízení před řádným soudem a šlo-li o čin, o němž by jinak náleželo souditi porotnímu soudu, konalo se celé řízení před sborovým soudem první stolice podle předpisů o řízení o činech přikázaných tomuto soudu (zák. č. 245/46 Sb.).

Procesní ustanovení zákona o trestním soudnictví nad mládeží nebyla těmito předpisy dotčena.

Podle projevu ministra spravedlnosti Dr. Drtiny dne 29. května 1947 v Ústavodárném národním shromáždění došlo všem mimořádným lidovým soudům 132.549 trestních oznámení a spisů, z čehož vyřídily 130.114, takže státní zastupitelství postoupilo po skončení účinnosti retribučního dekretu toliko 2345 nevyřízených případů. Z počtu vyřízených případů veřejní žalobci zažalovali 38.316 případů před mimořádnými lidovými soudy a 4592 případů postoupili k dalšímu stíhání řádným soudům. Ve 40.534 případech bylo pro nedostatek usvědčujících důkazů upuštěno od dalšího stíhání pro zločiny podle retribučního dekretu. Tyto případy byly však z valné většiny předmětem trestního stíhání před okresními národními výbory podle t. zv. malého retribučního dekretu (č. 138/45 Sb.). Ve 14.879 případech bylo upuštěno od dalšího stíhání, aby byl umožněn nezbytný odsun; ve 31.793 případech bylo přerušeno trestní řízení, poněvadž pachatel byl neznámého pobytu nebo poněvadž pachatel zemřel.

Z 38.316 žalobních návrhů bylo mimořádnými lidovými soudy vyřízeno 37.982, takže zbylo toliko 334 případy, o kterých bylo jednati řádným soudům.

Podle vynesených rozsudků bylo 713 osob odsouzeno k smrti; z toho bylo 475 Němců a 234 Čechů; 741 osob bylo odsouzeno k doživotnímu těžkému žaláři, z čehož bylo 443 Němců a 293 Čechů. K dočasnému trestu na svobodě bylo odsouzeno 19.888 osob, kterým byl uložen trest na svobodě v době 206.334 let, tedy každému z těchto odsouzených byl průměrně uložen trest přes 10 let. V 745 případech byli obžalovaní uznáni vinnými ve smyslu retribučního dekretu, ale z důvodů uvedených v § 16 tohoto dekretu bylo upuštěno od potrestání. Konečně bylo 1634 případů postoupeno od zahájení řízení řádným soudům. 9132 osob bylo osvobozeno. Zbývající případy, 5129,

Slovník veřejného práva českosl.

byly skončeny buď tím, že byly spojeny s jinou trestní věcí, nebo že bylo nutno trestní řízení přerušit pro neznámý pobyt obžalovaného nebo je zastavit, poněvadž obžalovaný zemřel a pod.

Národní soud v Praze, jenž zahájil soudcovskou činnost 12. prosince 1945, projednal 39 trestních věcí, z toho 36 jako soud trestní, 3 pak jako soud čestný, celkem proti 83 mužům. Národní soud vynesl 18 rozsudků znějících na trest smrti, z nichž 11 bylo vykonáno, 4 byly vyneseny proti nepřítomným a tři byly cestou milosti zmírněny na trest na svobodě. 42 rozsudky zněly na trest na svobodě, z toho 8 na doživotní těžký žalář, 3 na žalář 25letý a 5 na žalář 20letý. Upuštění od potrestání vyslovily 4 odsuzující rozsudky, 1 rozsudek odsoudil pro provinění proti národní cti a 18 bylo rozsudků zprošťujících, z toho 15 rozsudků vynesl jako soud trestní a 3 jako soud čestný. Nejdéle trvalo řízení proti t. zv. protektorátní vládě (od 29. dubna 1946 do 3. července 1946; rozsudek vyhlášen 31. července 1946) a proti vládě druhé republiky (od 30. ledna do 3. dubna 1947; rozsudek vyhlášen 21. dubna 1947). Srov. Svobodné noviny z 8. května 1947 a Právní praxe 1947 str. 73 a násl.

IV. Na Slovensku platilo nariadenie Slovenskej národnej rady ze dne 15. května 1945, č. 33 Sb. n. SNR o potrestání fašistických zločinců, okupantů a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictva podle nar. č. 83/1945 a 57/1946 Sb. n. SNR, uveřejněné nyní jako příloha k vyhlášce č. 58/1946 Sb. n. SNR. (Prov. nař. k tomuto nařízení č. 55/1945 Sb. n. SNR.)

Nařízení obsahovalo tyto skutkové podstaty:

- § 1. Fašisticki okupanti.
- § 2. Domáci zradcovia.
- § 3. Kolaboranti.
- § 4. Zrada na povstaní.
- § 5. Previnilci fašistického režimu.

Tyto skutkové podstaty jsou v některém směru širší než ustanovení retribučního dekretu, celkem však kryjí tatáž jednání jako retribuční dekret. Činy podle §§ 1, 2, 4 trestají se smrtí vždy, podle § 3 jen za přitěžujících okolností. Soud tu vždy vysloví zabavení celého majetku nebo jeho části (§ 8). Trest na svobodě odpývá odsouzený v trestnici, případně celý trest nebo jeho část ve zvláštních pracovních útvarech (§ 8).

Pokud nebylo uloženo jen veřejné po-

kárání (§ 5), vysloví soud v odsuzujícím rozsudku též ztrátu občanských práv (§ 7).

Jestliže se pachatel svou pozdější činností, zejména účastí na povstání, významně zasloužil o protifašistický boj nebo o záchranu životů osob politicky, národně nebo rasově pronásledovaných, možno trest smrti přeměnit na trest na svobodě do 30 let, nebo v mimořádných případech uložit tresty vedlejší jako tresty hlavní, při čemž ztrátu práv možno omezit na ztrátu práva volebního nebo práva býti povolánu k veřejné funkci nebo hlasovati ve veřejných věcech a na ztrátu způsobilosti být vydavatelem anebo redaktorem periodického tiskopisu nebo vydavatelem neperiodického tiskopisu, případně možno vysloviti i trest veřejného pokárání. V mimořádných případech tohoto druhu mohl soud obviněného osvobodit nebo upustit od potrestání (§ 6).

Podle dílu II nařízení zřizují se na Slovensku lidové soudy:

- a) Národní soud v Bratislavě,
- b) okresné ľudové sudy v sídle okresu,
- c) miestne ľudové sudy v každé politické obci.

Obžalovací spis má býti těmto soudům podán do 8 dnů od dojití trestního oznámení, pokud žalobce nemá za to, že stíhání má býti odepřeno; námitky proti obžalovacímu spisu nejsou přípustné. Celé řízení má býti konáno urychleně tak, aby hlavní přelíčení se začalo do 14 dnů po předložení obžalovacího spisu předsedovi lidového soudu. Proti rozhodnutím lidových soudů se nepřipouští žádný opravný prostředek (§ 10).

A. Národní soud v Bratislavě je příslušný pro rozhodování o činech trestných podle tohoto nařízení, pokud se kladou za vinu býv. presidentovi Slovenské republiky, členům slovenských vlád, státní rady, hlavního velitelství Hlinkovy gardy, Hlinkovy mládeže a jich důstojnickým funkcionářům, šéfům propagandy, vyslancům a zplnomocněným ministrům, vesměs po 14. březnu 1939, dále proti vedoucím národních skupin a jich zástupcům, proti vedoucím funkcionářům v protirasové činnosti, proti přednostům Ústřední státní bezpečnosti, členům revisního senátu nejvyššího soudu a veřejnému žalobci při něm působivšímu a konečně proti těm, které předsednictvo Slovenské národní rady přikáže do působnosti Národního soudu (§ 12).

Národní soud rozhoduje v 7členném senátě, který se skládá z předsedy a 6 přísedících. Předseda senátu a jeho náměstek musí býti soudcové z povolání. Jmenuje je i při-

sedící předsednictvo Slovenské národní rady. Soudcové i přísedící jsou povinni tyto funkce převzít a svědomitě plnit povinnosti s nimi spojené (§ 14). Předsednictvo Slovenské národní rady jmenuje též a odvolává žalobce Úřadu obžaloby při Národním soudě, kteří jsou povinni tyto funkce převzít a svědomitě plnit povinnosti s nimi spojené. Vedoucí žalobce podléhá předsednictvu Slovenské národní rady (§ 15). Obviněný si může zvoliti obhájce z advokátů podle seznamu sestaveného poverenictvem pre pravosúdie; může mu jej též zřídit předseda senátu a musí tak učiniti, žádá-li si toho obviněný (§ 16).

B. Okresné ľudové sudy se zřizují v sídle okresu zpravidla pro obvod okresu (§ 21; srov. §§ 21a)—21d). Okresní lidové soudy jsou příslušné pro všechny trestné činy podle tohoto nař. s výjimkou těch, které jsou výlučně přikázány do příslušnosti Národního soudu nebo mu budou předsednictvem Slovenské národní rady přikázány (§ 22). Okresní lidový soud rozhoduje v 5členném senátě složeném z předsedy a 4 přísedících. Předseda senátu a jeho náměstek musí být soudce z povolání a jmenuje je i odvolává poverenictvo pre pravosúdie, kdežto přísedící jmenuje a odvolává příslušný okresní národní výbor. Všichni jsou povinni tyto funkce převzít a svědomitě plnit povinnosti s nimi spojené (§ 23). Totéž platí o žalobcích, které jmenuje z osob práva znalých a odvolává poverenictvo pre pravosúdie, jemuž také podléhají (§ 24). O hájení platí totéž, co u Národního soudu (§ 25).

C. Miestne ľudové sudy zřizují se pro obvod politické obce v sídle místního národního výboru (§ 26) a náleží do jeho působnosti činy trestné podle § 5 tohoto nařízení (§ 27). Rozhodují v senátech 5- až 11-členných složených z předsedy a 4 až 10 přísedících, které jakož i žalobce jmenuje a odvolává okresní národní výbor, a to přísedící na návrh místního národního výboru. Všichni jsou povinni funkce převzít a povinnosti s nimi spojené svědomitě plnit (§ 28). Obviněný může si zvoliti obhájce, který nesmí být z řad advokátů ani soudců (§ 30).

Zvláštní ustanovení platí o řízení proti nepřítomným (§ 30a).

Rozsudky kteréhokoli lidového soudu lze napadnouti jen mimořádným opravným prostředkem, jenž nemá zpravidla odkladného účinku a přísluší úřadu žaloby při Národním soudě ve prospěch i v nepro-

spěch obviněného, obviněnému a jeho obhájeji pak tehdy, byl-li vynesena odsuzující rozsudek v neprospěch obviněného. Úřad žaloby může tento opravný prostředek podat zejména vzhledem k novým závažným důkazům a skutečnostem, i pro nepřislusnost soudu, jenž rozhodl (§ 30b—d). O mimořádném opravném prostředku rozhoduje Národní soud, v němž nastupují na místo dvou přísedících dva členové nejvyššího soudu jmenovaní předsednictvem Slovenské národní rady, při čemž jsou vyloučeni soudcové i žalobce zúčastnění se původního řízení (§ 30e). O postupu Národního soudu platí §§ 30f—30i.

Ustanovení tohoto nařízení se vztahovala na trestné činy spáchané před jeho účinností (t. j. před 23. květnem 1945) a platila do 31. prosince 1947.

V březnu 1948 ohlásil ministr spravedlnosti Dr. Čepička revisi retribuice.

Literatura:

Andrenes Johs: La répression de la collaboration avec l'ennemi en Norvège, Revue de droit pénal et de criminologie 1947; Bauer Fritz: Die Kriegsverbrecher vor Gericht, Zürich 1945; Caloyanni: La justice pénale internationale et son avenir, Revue de science criminelle et de droit pénal comparé 1946; Caloyanni: La guerre crime et les criminels de guerre, Revue internationale de droit pénal 1946; Československo a norimberský proces. Praha 1946; Český národ soudí K. H. Franka. Praha 1947; Dautricourt: La répression de l'incivisme en Belgique, Revue intern. de droit pénal 1946; Donnedieu de Vabres: Le procès de Nuremberg, Revue de droit pénal et de criminologie 1947; Donnedieu de Vabres: Le jugement de Nuremberg et le principe de légalité des délits et des peines; tamže; Dupréel J. a spol.: La répression de l'incivisme en Belgique, Revue de droit pénal et de criminologie 1947; Duval: Des notions de contrainte morale et d'état de nécessité appliquées aux crimes et délits contre la sûreté de l'État, Bruxelles 1945; Ečer Dr. Bohuslav: Norimberský soud, Praha 1946; Ečer Dr. Bohuslav: Právo v boji s nacismem, Brno 1946; Ečer Dr. Bohuslav: Hlavní materiálně-právní normy norimberského procesu, Právník 1946; Floriot René: La répression des faits de collaboration, Paris 1945; K. H. Frank, vrah českého národa před soudem lidu, Žilina 1946; Hammes Ch. L.: Le crime de guerre en droit luxembourgeois, Revue de droit pénal et de criminologie 1946; Henusse Edmond — Jean van der Bossche: La répression du travail sous l'occupation allemande de 1940 à 1944, Bruxelles 1946; Law reports of trials of war criminals, selected and prepared by the United Nations War Crimes Commission. Vol. I-II, London 1947; Lemkin Raphael: Le genocide, Revue de droit pénal et de criminologie 1946; Pauk Jaroslav: Něco o t. zv. retribučním dekretu, Časopis pro práv-

ní a státní vědu 1946; Pella V. V.: La guerre-crime et les criminels de guerre, Paris, Pédone 1946; Poljanskij N. N.: Medžunarodnoje pravosudije i prestupniki vojny; Revue internationale de droit pénal 1946 č. 3/4 (je cele věnováno válečným zločincům a jejich represi; příspěvky přinášejí též četné literární údaje); Sawicki Jerzy: O právo polských zvláštních soudů, Právník 1946; Schwob André: L'affaire Pétain, Paris 1945; Solnař: Jsou přípustné mimořádné opravné prostředky proti rozsudkům Národního soudu a mimořádných soudů lidových? Právník 1946; Sottile Antonio: Les criminels de guerre et le nouveau droit pénal international, Genève 1946; S. S.: La répression des crimes de guerre en Belgique, Revue de droit pénal et de criminologie 1947; Sund Harold: Les criminels de guerre en Norvège et la répression de leurs délits, Revue de droit pénal et de criminologie 1946; Šašek-Sirius: Mezinárodní soud nad válečnými zločinci (lith.); Trajnina A. N.: Ugolovnaja otvětstvennost gitlerovcův. Moskva 1944.

Vladimír Solnař.

Zločiny válečné.

A. První světová válka.

Německo a jeho spojenci vedli již první světovou válku způsobem krutým. „Hromadili zvěrstvo na zvěrstvo“, praví o jejich válečných zločinech úřední zpráva komise, kterou 25. ledna 1919 zřídila preliminární mírová konference v Paříži pro vyšetření a zjištění jejich viny.

Této „komisi patnácti“ (měla patnáct členů, ČSR nebyla v komisi zastoupena) uložili tehdy Spojenci, aby odpověděla na tyto dvě otázky (a navrhla mírové konference praktická opatření pokud se týče obou).

1. Bylo rozpoutání první světové války Němci a jejich spojenci útokem na Belgii a Lucembursko porušujícím jejich neutralitu (Němci a jejich spojenci zaručenou!) zločinem ve smyslu trestního práva, t. j. činem, za který musí jeho původci nést osobní odpovědnost před trestním soudem?

2. Které činy nepřítelem za války spáchané mají a mohou být Spojenci trestány?

Komise znala četná prohlášení spojeneckých vlád vydaná za války a slibující potrestání těch, kteří byli odpovědní za válku a za zločiny za války napáchané, na př. slavnostní slib, že bude souzen císař Vilém II.

Kromě toho komise dostala od různých spojeneckých vlád podrobná memoranda o zločinech Němců a jejich spojenců napáchaných na území nebo na občanech dotčených států.